

PSYCHICKÁ ZPŮSOBILOST V NÁHRADNÍ VÝCHOVNÉ PÉČI

Analýza odpovědí akreditovaných klinických psychologů poskytujících posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče

---

Lucie Myšková, Helena Pacnerová, Roman Petrenko

Pedagogickým pracovníkem v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a preventivně výchovné péče může být ten, kdo podle §18 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, splňuje podmínku psychické způsobilosti. Ta se zjišťuje psychologickým vyšetřením. Psychickou způsobilost může zjišťovat psycholog, kterému byla udělena akreditace ke zjišťování psychické způsobilosti Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy. Podle vyhlášky č. 60/2006 Sb., o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků, musí psycholog žádající o akreditaci absolvovat školení osob žádajících o akreditaci. Školení proběhla v roce 2006 a 2008. Od té doby nebylo toto vzdělávání realizováno, ale v současné době se plánuje jeho obnovení. V rámci přípravy školení nás zajímala aktuální praxe, otázky, které psychologové v souvislosti s tímto tématem řeší, případně potíže, na které naráží. Proto jsme oslovili všechny psychology (39), kteří mají akreditaci k posouzení psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče s žádostí o vyplnění anonymního dotazníku.

Návrh dotazníku byl konzultován se dvěma psychology, kteří aktuálně psychickou způsobilost posuzují, a na základě jejich připomínek byl upraven (viz přílohu). Dotazník byl rozdělen na několik částí. Úvodní otázky se týkaly působnosti psychologů, jak dlouho psychickou způsobilost posuzují, v rámci jaké instituce, kolik žadatelů již vyšetřili a zda vůbec stále posouzení psychické způsobilosti realizují. Zajímalo nás, zda se psychologové orientují v oblasti školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (dále jen zařízení ÚV/OV a SVP). Dále jsme dotazy zaměřili na aktuální praxi, pojetí psychické způsobilosti, důvody nedoporučení psychické způsobilosti, obtíže spojené s vykonáváním této praxe a stížnosti. Velká část dotazníku se zaměřovala na samotné psychologické vyšetření, a to jak z pohledu psychodiagnostických metod, tak administrativních úkonů s tím spojených. Závěr byl věnován oblasti podpory a vzdělávání.

Dotazník byl anonymní a byl vyvěšen k vyplnění v on-line podobě na webových stránkách. Ve spolupráci s MŠMT byl odkaz e-mailem rozeslán všem akreditovaným klinickým psychologům, kteří mohou poskytovat posouzení psychické způsobilosti pedagogických pracovníků ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Na tuto první výzvu odpovědělo 13 dotázaných. Na jednotlivé psychology bylo obtížné sehnat kontakty, seznam osob poskytujících posouzení psychické způsobilosti obsahuje pouze jména a adresy, evidence jiných kontaktů neexistuje a vyhledané kontakty nebyly vždy aktuální. Dále jsme jednotlivé klinické psychology oslovovali telefonicky individuálně a znovu zaslali odkaz na dotazník. Po této druhé vlně se vrátilo dalších 8

vyplněných dotazníků. Celkově tedy odpovědělo 21 psychologů z původních 39 dotázaných. Odpovědi byly sbírány od konce dubna do konce června 2015.

Respondenti

Z 21 psychologů, kteří odpověděli, bylo 6 těch, kteří akreditaci k posuzování psychické způsobilosti pedagogického pracovníka v zařízeních ÚV/OV a SVP získali v roce 2008, a 15 těch, kteří ji získali již v roce 2006. Šetření se zúčastnili psychologové, kteří působí celkem ve 12 krajích ČR, zastoupen nebyl kraj Vysočina a kraj Liberecký.

Většina psychologů (16), uvedla, že posuzování psychické způsobilosti realizují v rámci soukromé praxe, dalších 6 v rámci zdravotnického zařízení a 1 psycholog uvedl, že tato vyšetření poskytuje v rámci vědecké činnosti.

Aktuálně psychickou způsobilost posuzuje 19 respondentů. 2 z dotázaných, kteří již tuto praxi neprovozují, uvedli, že to je zejména z důvodu pracovní vytíženosti nebo nezájmu ze strany klientely.

Znalost problematiky náhradní výchovné péče

Zajímalo nás, jak se psychologové posuzující psychickou způsobilost pedagogických pracovníků v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy v dané oblasti vyznají. Ptali jsme se na orientaci v potřebách umístěných dětí, v jednotlivých typech zařízení, v obsahové náplni práce pedagogických pracovníků, metodách a postupech práce a jejich pracovním prostředí. Respondenti měli k dispozici šesti stupňovou škálu zahrnující odpovědi: *dokonale se vyznám – velmi dobře se orientuji – docela dobře se orientuji – málo se orientuji – velmi málo se orientuji – o dané oblasti nejsem vůbec informován/a*.

Psychologové (19) uvádějí, že se dobře (resp. dokonale – 3, velmi dobře - 10 a docela dobře - 6) orientují v otázkách potřeb dětí umístěných v zařízeních pro výkon ÚV/OV a SVP, pouze 2 zhodnotili, že se v dané problematice orientují málo. Jiní 2 respondenti uvádí, že se pouze docela málo orientují v typech zařízení ÚV/OV a SVP. Ostatní se v dané oblasti orientují docela dobře (10), velmi dobře (6) nebo dokonale (3). Obsahovou náplň práce pedagogických pracovníků, tedy klientů, které posuzují, znají psychologové docela dobře (10), velmi dobře (9) nebo dokonale (2). Podobné to je s pracovním prostředím pedagogických pracovníků. V tom se dokonale vyznají 3 respondenti, 5 se v dané oblasti orientuje velmi dobře a 13 respondentů docela dobře. Celkově nejméně se dotázaní psychologové orientují v metodách a postupech práce v daných zařízeních. Přesto nejčastěji se orientují docela dobře (10), jen 3 se v dané oblasti orientují málo. Zbytek respondentů (8) se v metodách práce v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče orientuje velmi dobře (4) či dokonale (4).

	Potřeby umístěných dětí	Obsahová náplň práce	Typy zařízení	Pracovní prostředí	Metody a postupy práce
<i>Dokonale se orientuji</i>	3	2	3	3	4
<i>Velmi dobře se orientuji</i>	10	9	6	5	4
<i>Docela dobře se orientuji</i>	6	10	10	13	10
<i>Málo se orientuji</i>	2	0	2	0	3
<i>Velmi málo se orientuji</i>	0	0	0	0	0
<i>Vůbec nejsem informován/a</i>	0	0	0	0	0

Tabulka 1 – Počty jednotlivých odpovědí v daných oblastech

Kvantifikujeme-li odpovědi podle kódu: *dokonale se orientuji* – 1 bod, až po *málo se orientuji* – 4 body (další typy odpovědí nezahrnujeme, nebyly využity), je nejslabší orientace psychologů v odlišnostech jednotlivých typů zařízení a v metodách a postupech práce v daných zařízeních zřejmá (ačkoli průměrně jde o odpovědi *velmi dobře*, až *docela dobře*).

	Potřeby umístěných dětí	Obsahová náplň práce	Typy zařízení	Pracovní prostředí	Metody a postupy práce
<i>Dokonale se orientuji (1 bod)</i>	3	2	3	3	4
<i>Velmi dobře se orientuji (2 body)</i>	20	18	12	10	8
<i>Docela dobře se orientuji (3 body)</i>	18	30	30	33	30
<i>Málo se orientuji (4 body)</i>	8	0	8	0	12
průměr	2,33	2,38	2,52	2,48	2,57

Tabulka 2 – Kvantifikované odpovědi (počty bodů) v daných oblastech

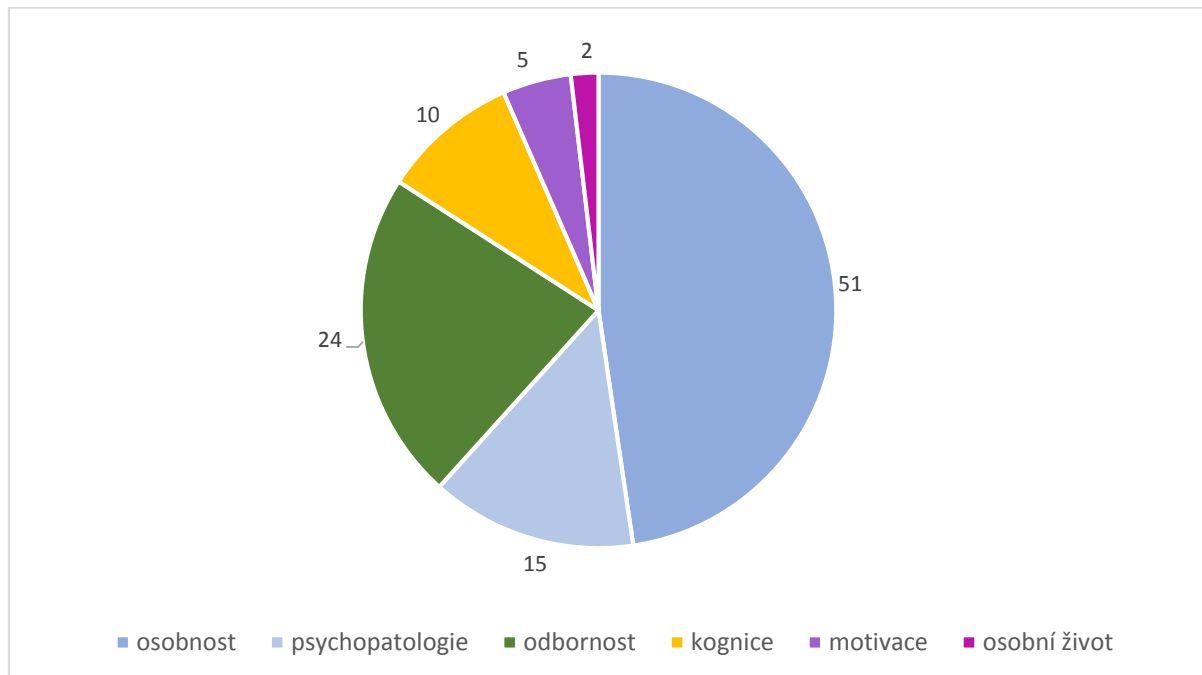
Celkově lze tedy říct, že psychologové, kteří posuzují psychickou způsobilost pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV a SVP, subjektivně hodnotí, že se v problematice náhradní výchovné péče dobře orientují.

Co o člověku říká, že je nebo není psychicky způsobilý

V jedné z otázek jsme se ptali na to, co to vlastně podle psychologů o pedagogickém pracovníkovi říká, že je psychicky způsobilý. Cílem bylo postihnout pojetí psychické způsobilosti. Tato položka dotazníku měla otevřenou formu, což ponechávalo respondentům možnost formulovat odpověď vlastními slovy. Odpovědi jsme uspořádali do jednotlivých shrnujících kategorií. V mnoha odpovědích jsme se zároveň setkávali s výčtem toho, kým by měl pedagogický pracovník v daném školském zařízení být, kým by neměl být, co by měl umět. Schopnosti, dovednosti, charakterové rysy a zkušenosti se mísily dohromady. Některé byly velmi obecné, jiné konkrétní, některé zahrnovaly téměř superlativy a v souhrnu směřovaly k ideálu.

Kategorizací a zobecněním jsme získali následující oblasti, ve kterých se pojetí psychické způsobilosti pedagogického pracovníka odráží:

- Osobnost a osobnostní rysy
- Psychopatologie
- Odbornost
- Kognice
- Motivace
- Osobní život

Obrázek 1 – Kategorie oblastí psychické způsobilosti

Osobnost a osobnostní rysy

Nejčastěji se výroky (51) spojené s tím, co o člověku říká, že je psychicky způsobilý, týkaly osobnosti a osobnostních rysů. V odpovědích často zaznívalo, že psychicky způsobilý pedagogický pracovník by měl být *zralou, silnou, vyrovnanou, dobře strukturovanou a integrovanou osobností*. Někteří hovoří o normě, výjimečně o širší normě, nebo alespoň o takové struktuře osobnosti, která *nepředstavuje riziko pro klienty*. V jedné odpovědi bylo pouze uvedeno, že pracovník má určité (blíže neurčené) *osobnostní předpoklady*. Uvedené odpovědi ale neudávají, čím konkrétně se zralá, silná, vyrovnaná a integrovaná osobnost projevuje, co to v praxi konkrétně znamená.

Někteří respondenti uvedli také bližší osobnostní charakteristiku. Mezi nejčastěji zmiňované rysy patří schopnost *empatie* a *vysoká frustrační tolerance* ve spojení s copingovými (neagresivními) strategiemi, *emoční stabilita* a otevřený vztah k lidem (do této podkategorie byly zařazeny odpovědi typu *interpersonálně nekonfliktní, prosociální, vřelý vztah k okolí*,

pozitivní vztah k dětem, má děti rád). Mezi dalšími osobnostními rysy byla již ojediněle zmíněna *konformita, sebeúcta, upřednostnění potřeb dětí* nebo *nefamiliárnost*.

Velmi úzkou hranici vnímáme mezi některými odpověďmi z této kategorie a z následující, která shrnuje odpovědi zmiňující psychopatologii, a to zejména proto, že někteří psychologové reflektovali zralou osobnost také tím, že nevykazuje patologické znaky. Přesto vnímáme jako oblast psychopatologie natolik významnou, že ji stavíme do samostatné kategorie.

Psychopatologie

V odpovědích respondentů zaznělo 15 výroků, které se týkaly toho, že by psychicky způsobilý pedagogický pracovník neměl vykazovat psychopatologii, míra nebo hranice ale není jednotná. Někteří hovoří spíše o projevech a psychopatologii jako takové (*poruchy osobnosti, deviace, výrazně neurotické prvky, městnání afektů*), v jiných odpovědích se vyskytuje, že by pracovník neměl mít znaky patologie a odpovědi jsou orientované na bezpečí dětí v zařízení, kdy posouzení psychické způsobilosti má zajistit *snížení rizik patologických a asociálních projevů* nebo jakékoliv *zneužívání* či *týrání dětí*.

Do této kategorie byla zařazena také odpověď v tom smyslu, že by mělo jít o *duševně zdravou osobnost, bez závažnější psychiatrické a neurologické terapie*. Některé výroky, které byly zařazeny do kategorie psychopatologie, souvisely také s jednou z dalších kategorií, a to odbornými znalostmi a zkušenostmi. Šlo o výroky týkající se *syndromu vyhoření*. Přesah vnímáme v tom smyslu, že syndrom vyhoření může vyžadovat v důsledku psychiatrickou péči, zároveň ale v rámci odborného růstu mu lze do určité míry předcházet.

Odbornost

Do této kategorie byla shrnuta vyjádření týkající se odbornosti ve smyslu dosaženého vzdělání a odborného růstu (12) a konkrétních dovedností při pedagogické práci (12). V první podkategorii šlo zejména o výroky ve vztahu ke vzdělání a pracovním zkušenostem. Někteří respondenti ve vztahu k psychické způsobilosti uvedli, že vyjadřuje o pedagogickém pracovníkovi také to, že má *odborné předpoklady a vzdělání, zná zásady pedagogiky (a etopedie)*. Ve dvou odpovědích zaznělo, že by pracovník měl mít *zkušenost s prací s dětmi a jejich vedením*. Zároveň do této kategorie řadíme také výroky, které se pojí přímo s odborným růstem a kvalitou odborné práce, je to např. *schopnost sebereflexe, ochota spolupracovat a dobře fungovat v týmu*.

S odbornými znalostmi a zkušenostmi souvisí často také praktické dovednosti pedagogických pracovníků, které skrze zkušenosti pedagogický pracovník získává. V rámci této kategorie jsme určili proto ještě podkategorii pedagogických dovedností. Ve 12 výrocích respondentů se objevuje, že psychická způsobilost reflektuje také praktické dovednosti v práci pedagogického pracovníka. Pedagogický pracovník by měl např. *umět s dětmi zacházet* (bez bližšího určení), *využívat odměny a trestu*, měl by mít *praktické dovednosti ve vedení dětí a mládeže*

s výchovnými problémy, umět podchytit a rozvíjet jejich zájmy, připravovat je na život v otevřené společnosti a přibližovat náhradní výchovu rodinné péči.

Kognice

10 respondentů odkazovalo v odpovědích také na určité kognitivní schopnosti žadatele. Ve výrocih se opět vyskytuje poměrně široká škála, a to od polarity na jedné straně *není mentálně tupý* až po požadavek *solidně průměrný až nadprůměrný intelektový potenciál*. Obecně se ale opakuje vyjádření týkající se intelektu v normě. Do této kategorie jsme přiřadili také odpovědi reflektující kognitivní proces, např. *schopnost rozhodování, rozlišení podstatného od nepodstatného*.

Motivace

V 5 výrocih se odráží otázka motivace k dané profesi. Z odpovědí vyznívá, že psychická způsobilost o pedagogickém pracovníkovi také říká, že je motivovaný k výkonu zvažované profese, *má zájem o práci s dětmi a určitou vizi, čím může klienty zařízení pro výkon ÚV/OV a SVP obohatit*.

Osobní živost

Do samostatné kategorie jsme zařadily vyjádření týkající se osobního či rodinného života pedagogického pracovníka. Podle 2 respondentů psychická způsobilost sděluje, že jde o člověka *bez hereditární zátěže, bez osobní zátěže a bez velkých problémů v osobním životě*.

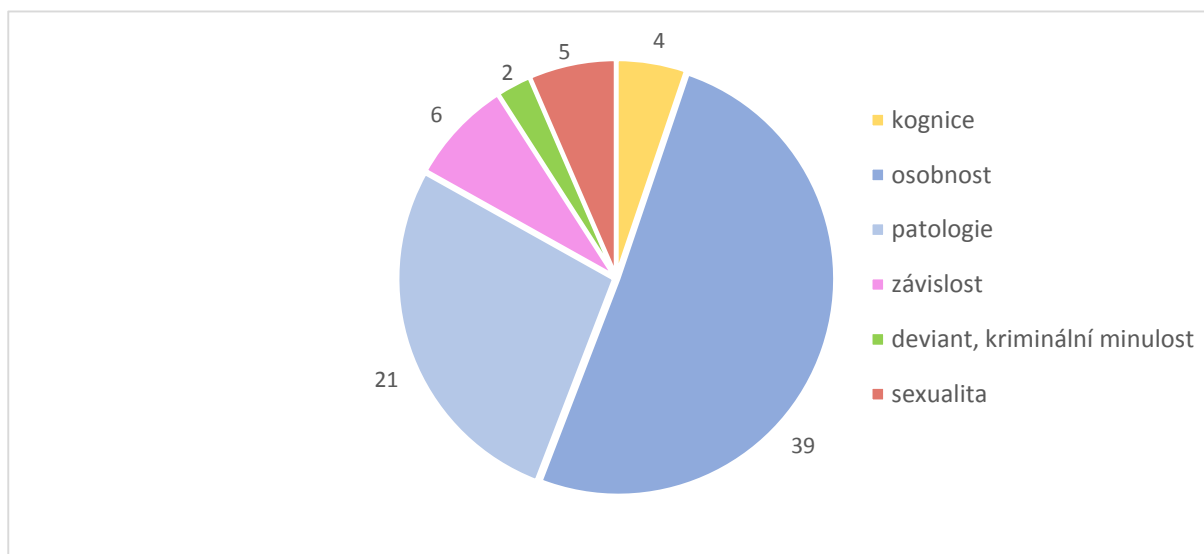
V jedné z dalších otázek, ve které se respondenti zabývali naopak tím, kdo by se neměl stát pedagogickým pracovníkem v zařízení pro výkon ÚV/OV a SVP, odpovídali psychologové zčásti podobně jako při reflektování toho, co o člověku říká, že je psychicky způsobilý. Proto jsme odpovědi na danou otázku zařadili do této části. Odpovědi byly opět otevřené.

Nejvíce výroků se týkalo **osobnosti** pedagogického pracovníka (60), a to jak v rovině nežádoucích osobnostních rysů (39), např. *impulzivita, nízká frustrační tolerance, snížená odpovědnost, nedostatek pečlivosti* atp., tak také v rovině patologie (21). Tyto dvě oblasti jsme na tomto místě dali do jedné, protože v odpovědích respondentů se často prolínaly a hranice mezi nimi byly velmi nejasné. Zmíněny byly poruchy osobnosti na obecné i konkrétní rovině (např. *akcentovaná osobnost*), neurózy a jiné psychiatrické obtíže – např. *bipolární porucha, suicidální pokusy, psychotičtí pacienti* či *psychotické onemocnění v anamnéze*.

Jako další důvody k tomu neudělit psychickou způsobilost pedagogickému pracovníkovi byly zmíněny různé **závislosti** (6 výroků typu *osoba závislá na alkoholu, drogách, psychofarmakách, gambleři*). 4 psychologové uvedli **kognitivní insuficienci** (*intelektově slabý, snížený intelektový potenciál*). A opakovaně byla jako kontraindikace zmiňována také **jiná sexuální preference** (5),

do této kategorie jsme zahrnuli jak odpovědi typu *pedofil*, tak také např. odpověď, která kritérium podmiňuje aktuálním vztahem (*osoba s jinou sexuální orientací, která aktuálně nežije ve stabilním partnerském svazku*).

Ojediněle byla zmiňována možná rizika udělení psychické způsobilosti pedagogickému pracovníkovi, který je *zahlcen osobními problémy, je v závažné krizové situaci, případně je členem náboženské sekty*. V jednom případě byla zmíněna také *deviace a kriminální minulost*. Vyskytly se i velmi obecné odpovědi, kdy např. jako psychicky způsobilý by neměl být považován člověk, který *prokázal takovou kombinaci povahových vlastností, která je na překážku výkonu profese*.

Obrázek 2 – Oblasti, které mohou o člověku sdělit, že není psychicky způsobilý

V porovnání s reflektováním toho, co o člověku říká psychická způsobilost, se v otázce sledující, kdo by neměl pracovat v daných zařízeních, neobjevila oblast **zájmu o děti** ani **odbornosti** pedagogického pracovníka. Důraz byl kladen na osobnost pedagogického pracovníka a patologii, na závislosti, kognitivní schopnosti a zčásti osobní život. Oproti předchozí otázce se zde vyskytl také význam **sexuální preference**, který je zmiňován i v doplňujících odpovědích, které sledují postupy zjišťování psychické způsobilosti (viz dále).

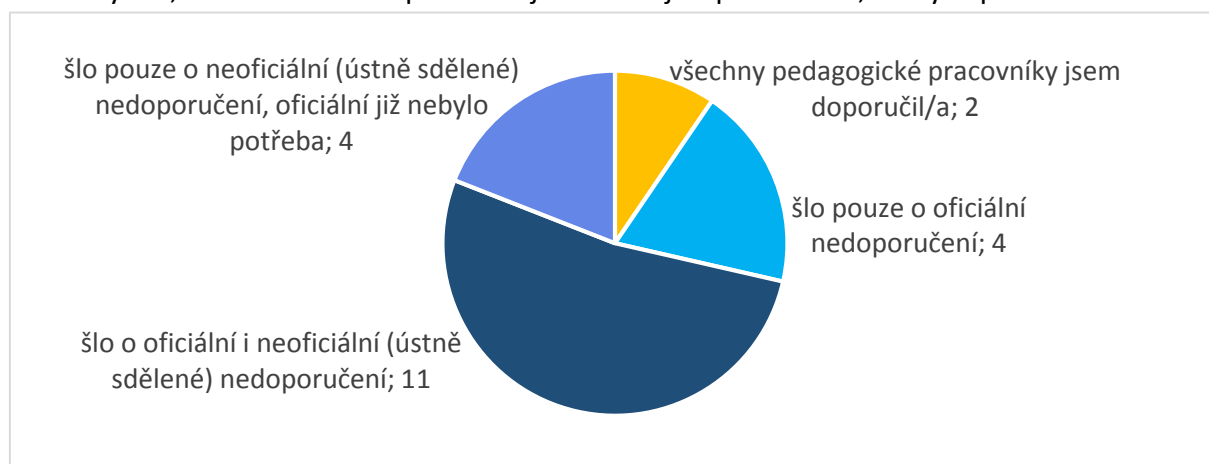
Celkově na základě odpovědí usuzujeme, že koncept psychické způsobilosti je nejednoznačný. Pohled na to, co přesně o člověku říká, že je nebo není psychicky způsobilý k výkonu pedagogického pracovníka v zařízeních pro výkon ÚV/OV a SVP, není mezi akreditovanými psychology posuzujícími psychickou způsobilost pevně ukotven a hranice kritérií je nejasná. Na jedné straně se setkáváme s velmi širokým pojetím, na druhé s velmi úzkým vymezením. Přesná hranice toho, kdy je člověk psychicky způsobilý a kdy není, není definována. Není například jasné, zda v oblasti osobnostních rysů jsou některé, které jsou vždy nevhodné u osobnosti pedagoga pracujícím v daném typu zařízení, nebo jestli se posuzování řídí pouze limity normy a hranicí patologie. V odpovědích se často vyskytuje, že by mělo jít o zralou,

silnou a vyrovnanou osobnost, ale míra takové zralosti některým stačí v podobě širší normy, a aby nepředstavovala riziko pro děti, chybí ale mimo jiné také samotné upřesnění pojetí zralosti. Stejně tak není jednotný názor, kdy pracovník ještě psychicky způsobilý je a kdy už nikoli v souvislosti s projevy patologie. Hranice se pohybuje od izolovaných znaků po hrubou patologii. Podobně můžeme postupovat i v dalších kategoriích. Zároveň se ale také vyskytují kategorie, oblasti, jejichž sledování není při posuzování psychické způsobilosti vyhláškou vyžadováno, jako je např. vzdělání nebo zkušenosti týkající se práce s dětmi, ale psychologové tyto kategorie vnímají jako součást psychické způsobilosti.

Vyšetření

Odpovědi na počet vyšetření pedagogických pracovníků za celé období posuzování se velmi lišily, a to v rozsahu od 10 do 1300 osob¹. Ve dvou případech šlo o neurčité odpovědi označující, že vyšetřených bylo *mnoho*. Průměrně se údaj celkového dosavadního počtu vyšetření na jednoho respondenta pohyboval okolo 190 lidí (nepočítáme-li krajní extrém 1300 vyšetřených pedagogických pracovníků, což je téměř desetinasobek obvyklého zadávaného počtu, pohybuje se průměrný počet vyšetření kolem 120).

Pouze 2 z respondentů v odpovědi uvedli, že všechny pedagogické pracovníky posoudili s kladným výsledkem. Ostatní některým pedagogickým pracovníkům práci v zařízeních pro výkon ÚV/OV a SVP nedoporučili. Forma způsobu nedoporučení pedagogického pracovníka pro práci v zařízení byla různá. V dotazu jsme rozlišovali oficiální písemné vyjádření o nedoporučení, dále nedoporučení, které psycholog sdělil jen ústně, ale nevydal ani doporučení a pedagogickému pracovníkovi doporučil jiný druh práce, a pak byla možná také kombinace, kdy psychologové u některých klientů využívali neoficiální nedoporučení (sdělené jen ústně) a u některých vydávali písemné nedoporučení jako závěr z vyšetření. Důvodem může být to, že oficiální nedoporučení je určeno jen pro klienta, který o posouzení požádá.

Obrázek 3 – Počet odpovědí respondentů u jednotlivých forem ne/doporučení psychické způsobilosti

¹ Toto nejvyšší číslo bylo jediné takto vysoké (pomineme-li vyjádření *mnoho*). Druhé nejvyšší bylo přibližně 350, ale tento respondent uvádí, že jeho vyšetření absolvují zpravidla 2 nebo více pedagogických pracovníků zároveň a cena za vyšetření je jedna z nejnižších.

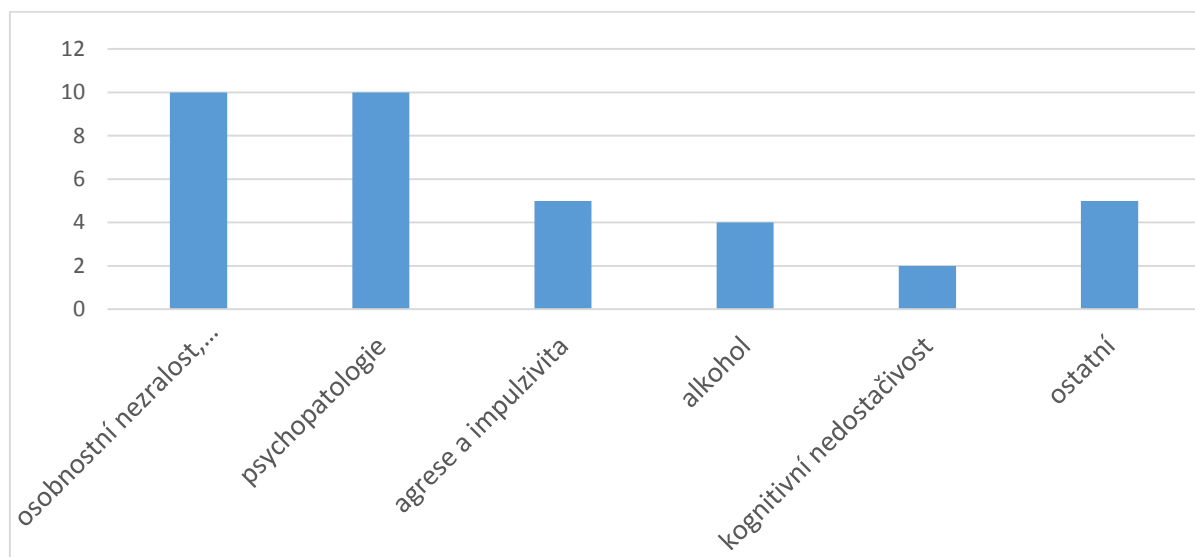

Pokud žadatel nevyhoví požadavkům psychologického vyšetření u jednoho psychologa, může jít kdykoli za jiným, proto někteří psychologové upřednostňují motivaci k jiné profesi před oficiálním nedoporučením.

Nedoporučení bývá velmi ojedinělé. Z 19 respondentů, kteří některého z žadatelů nedoporučili, jich 9 uvedlo, že šlo o méně než 5 případů po dobu jejich praxe. 7 respondentů uvedlo, že nedoporučili 5 až 10 žadatelů a jen 2 uvedli, že šlo o více než 10 nedoporučení (1 respondent z uvedených 19 tuto odpověď neupřesnil).

Důvody nedoporučení

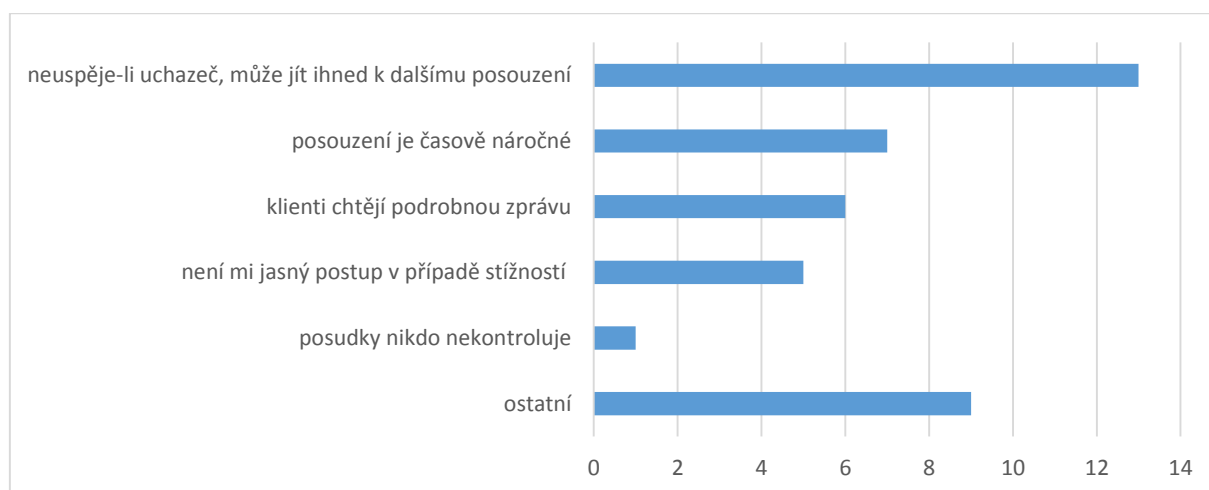
Na obrázku číslo 4 jsou znázorněny počty odpovědí v jednotlivých kategoriích, které byly vytvořeny na základě uvedených důvodů k neudělení potvrzení o psychické způsobilosti pedagogického pracovníka v zařízeních pro výkon ÚV/OV a SVP. Nejčastěji uvedeným důvodem byly osobnostní charakteristiky, struktura osobnosti a osobnostní nezralost žadatele (např. *nízká frustrační tolerance, nepřiměřené osobní ambice*), v některých případech šlo až o poruchy osobnosti a psychiatrické klienty (*hospitalizované v psychiatrické léčebně, aktuálně medikované, dlouhodobě v akutní fázi deprese, bez schopnosti empatie, s egocentrickými rysy, akcentované osobnosti, emoční labilita* atp.). Dalším opakovaným důvodem byl problém s alkoholem, agresivní tendence a *impulzivita*. Výjimečně, ale přesto uvedeny, byly také nízké kognitivní schopnosti žadatele. Do položky ostatní byly zahrnuty ojedinělé důvody k neudělení, jakými byly např. *tíhnutí k extrémním postojům, nedostatek motivace, nevhodně zvolená oblast rekvalifikace* a s tím spojený *vyšší věk*, případně šlo o *fanaticky věřící osobu, která chtěla „šířit dobro“*.

Obrázek 4 – Počty odpovědí v jednotlivých kategoriích důvodů neudělení potvrzení o psychické způsobilosti

Obtíže a nedostatky praxe

Dále nás zajímalo, s jakými obtížemi či nedostatky se psychologové při posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních ÚV/OV a SVP v praxi setkávají. Z nabízených možností více než polovina respondentů (13) reflektovala jako nedostatek fakt, že neuspěje-li žadatel u jednoho psychologa, může jít ihned k dalšímu. Třetině respondentů (7) se jeví psychologické posouzení jako časově náročné a téměř třetina (6) považuje jako obtíž to, že klienti chtějí podrobnou zprávu. Je zavedená praxe, že z vyšetření se dává pouze závěr posudku, a to právě z důvodu celkové časové náročnosti posouzení. 5 respondentů také reflektuje, že jim není jasný postup v případě stížností na jejich práci (viz obr. 5). Stížnostmi na práci akreditovaného psychologa jsme se zabývali také v samostatné otázce. Řešili je pouze 3 respondenti, vždy šlo o méně než 5 stížností. V odpovědích respondenti uvádí, že *stížnosti řešil krajský úřad. Byly řešeny tak, že proběhlo vyšetření soudním znalcem*. V jedné odpovědi je také nastíněn možný další postup, a to odvolání ke zdravotnímu radovi, které ale nebylo uskutečněno.

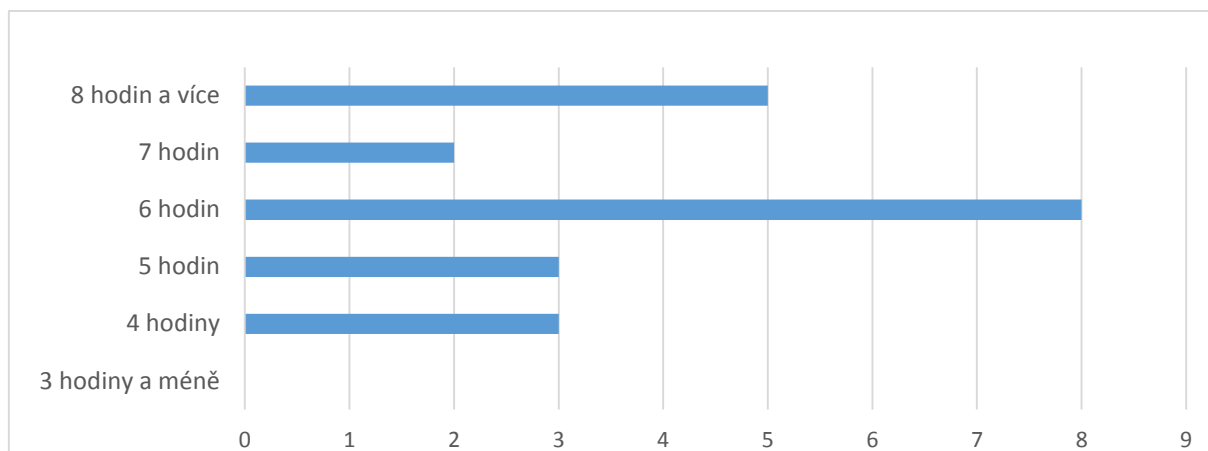
Obrázek 5 - Obtíže a nedostatky praxe

Část respondentů zmiňovala v otázce sledující obtíže a nedostatky praxe ještě další témata, jakými byly např. *nedostatečné formální parametry přijetí/nepřijetí* (nejsou jasně nastavená a vymezená kritéria psychické způsobilosti pedagogického pracovníka), což pro někoho může být obtíž např. *v hraničních případech*. V jednom případě respondentka specifikovala špatnou zkušenost s nedoporučením člověka, který se odvolal k nadřízenému orgánu (bez bližšího určení) a následně byl posouzen soudním znalcem bez znalosti problematiky a akreditace. Ačkoli z pohledu akreditovaného psychologa pro tuto problematiku žadatel nespĺňoval kritéria pro psychickou způsobilost pedagogického pracovníka v zařízení pro výkon ÚV/OV a SVP, byl soudním znalcem uznán jako způsobilý.

Průběh vyšetření - administrace

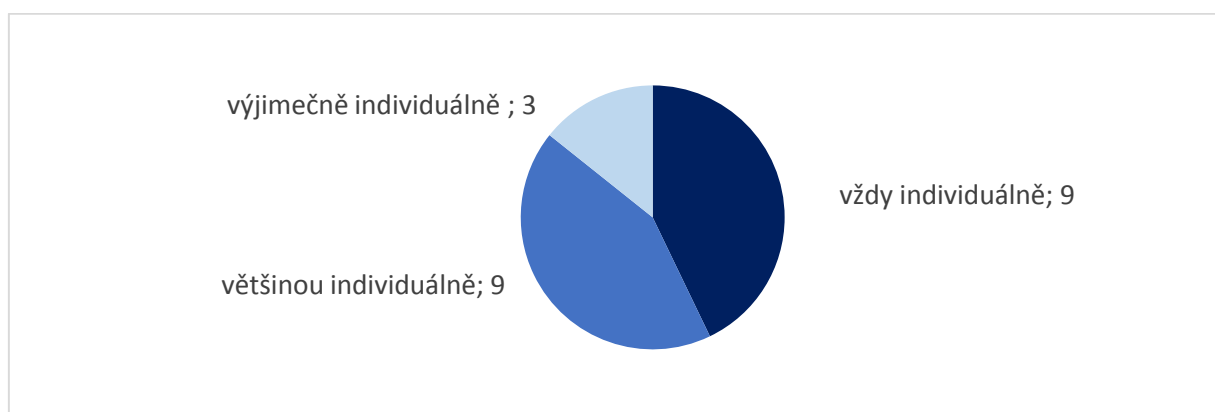
Třetina respondentů hodnotila psychologické vyšetření psychické způsobilosti jako časově náročné (viz obr. 5). Vyhláška č. 60/2006 Sb. uvádí, že doba tohoto vyšetření by neměla být

kratší než 4 hodiny a delší než 6 hodin. Nejčastěji bylo uváděno (8), že včetně administrace zabere psychologovi vyšetření 6 hodin. 5 psychologů uvedlo, že jim vyšetření zabere dokonce více než 8 hodin. 4 a 5 hodin uvedlo shodně po 3 respondentech (viz obr. 6).

Obrázek 6 – Doba trvání posouzení psychické způsobilosti

9 respondentů uvedlo, že vyšetření probíhá vždy individuálně. Stejný počet respondentů uvádí, že vyšetření probíhá většinou individuálně, výjimečně však část vyšetření absolvují 2 a více pedagogických pracovníků společně. 3 respondenti uvádí, že vyšetření probíhá většinou tak, že ho z velké části absolvují 2 a více pedagogických pracovníků společně, a jen dílčí části pak individuálně (viz obr. 7). Na výběr byla pak také možnost, že vyšetření pedagogických pracovníků probíhá vždy tak, že se posuzuje 2 a více pedagogických pracovníků společně. Tuto variantu ne zvolil nikdo z dotazovaných.

Obrázek 7 – Individuální vyšetření

Za posouzení psychické způsobilosti u respondentů nejčastěji žadatelé zaplatí 4000 – 4999 Kč (10 respondentů), zbytek respondentů udává částku nižší, 6 z nich 3000 – 3999 Kč a 5 respondentů za vyšetření požaduje částku 2000 - 3000 Kč. Délka vyšetření se stanovenou cenou nespojuje. Za vyšetření, která trvala jen 4 hodiny, žadatelé zaplatili od 3000 do 4999 Kč. Naopak za některá vyšetření, která trvala 8 a více hodin, někteří žadatelé zaplatili částku v rozmezí od 2000 do 2999 Kč, zatímco jiní zaplatili od 4000 do 4999 Kč, stejně tomu bylo u vyšetření, která trvala přibližně 5 nebo 6 hodin.

Průběh vyšetření – sledované oblasti a používané psychodiagnostické metody

Vyhláška č. 60/2006 Sb. o postupu při zjišťování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči a o podrobnostech o školení osob žádajících o akreditaci k oprávnění zjišťovat psychickou způsobilost (vyhláška o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků) v §1 udává, že při vyšetření žadatele jsou sledovány zejména anamnestické údaje, intelekt, pozornost, struktura a dynamika osobnosti, hodnotová orientace a postoje k výkonu profese. V rámci vyšetření musí být použita testová baterie, která vždy zahrnuje alespoň standardizovaný test inteligence, standardizovaný test pozornosti a standardizovaný osobnostní dotazník. Testová baterie musí být doplněna polostrukturovaným rozhovorem.

V této části se jen krátce zastavíme nad pojetím standardizované metody. Ačkoli dále s tímto pojmem pracujeme, máme k němu v souvislosti s daným tématem určité připomínky. Uvedená vyhláška blíže neurčuje kritéria, a to ani na základní úrovni, jako je populace či období standardizace metody. Pouze implicitně tak předpokládáme, že by měla být metoda standardizovaná na české populaci. Pokud bychom ale vycházeli důsledně z podmínek vyhlášky, bylo by možné využít metodu, která je standardizovaná kdekoli jinde, ačkoli je zřejmé, že v některých psychických oblastech mohou kulturní rozdíly hrát významnou roli. Stejně tak je potřeba upozornit na to, že období, kdy byla standardizace realizována, je také významné. Je-li metoda standardizovaná sice na české populaci, ale před několika desítkami let, závěry mohou být zkreslené tím, že normy nejsou aktuální. Tento efekt je popsán např. u výkonových, inteligenčních testů (tzv. Flynnův efekt), význam může mít ale také např. u testů sledujících hodnotovou orientaci a další oblasti, které odráží společenské nastavení. Proto bychom rádi upozornili na požadavky EFPA (European Federation of Psychologists' Associations²) na standardizovaný diagnostický nástroj. Tem by měl být standardizován na populaci země, kde se používá (u nás tedy na české populaci), a za nevhodné se považují normy starší než 20 let, ideální je stáří norem do 10 let.

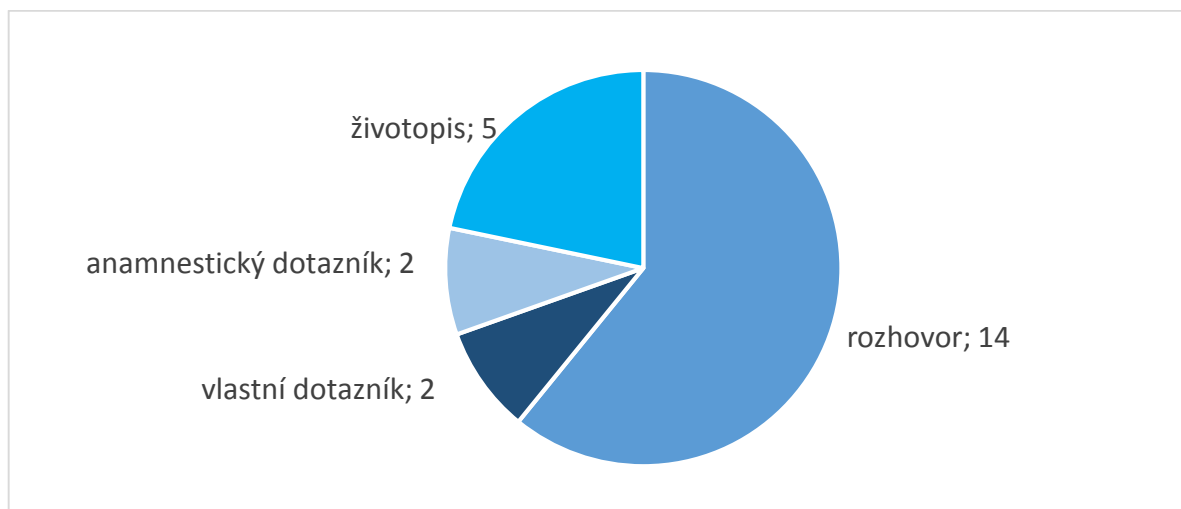
Respondenti uváděli, jakým způsobem a jaké jednotlivé oblasti při posuzování psychické způsobilosti sledují. Většina respondentů uvedla metody, které při vyšetření využívají, výjimečně (2 respondenti) tuto část nevyplnili vůbec. 1 respondent uvedl, že dané oblasti vyšetřuje, ale blíže nespecifikoval, jaké metody k tomu využívá. 1 respondent nechal jedno pole (sledování pozornosti) nevyplněné, ačkoli u ostatních uváděl konkrétní diagnostické metody a techniky. Může to značit, že tuto oblast nesleduje, nelze to ale s jistotou tvrdit, stejně tak to může být chyba způsobená nepozorností. 2 respondenti uvedli jen u některých oblastí konkrétní metody a u některých oblastí (anamnestické údaje či pozornost), že je sledují, ale neuvedli, jakým způsobem. Všichni ostatní respondenti reflektovali v jednotlivých oblastech způsob jejich sledování konkrétními metodami.

---

² <http://www.efpa.eu/>

Anamnestické údaje

Anamnestické údaje získávají respondenti nejčastěji na základě rozhovoru (14) a analýzy životopisu (5). Využívají také vlastní dotazník a anamnestický dotazník (viz obr. 8). 7 respondentů udává zároveň alespoň 2 ze zmiňovaných metod.

Obrázek 8 – Forma získávání anamnestických údajů

Intelekt

18 respondentů vypsalo u sledování kognitivních schopností metody, kterými je vyšetřují. Respondenti uváděli jak komplexní testy inteligence, tak některé jednodimenzionální. Nejčastěji je používán Ravenův test progresivních matic (14) a různé podoby Wechslerových testů (12) – uváděn je zejména WAIS R, dále WAIS III a jednou je zmíněn také Wechslerův test paměti (WMT). 2 respondenti uvádí ke sledování inteligence používání Rorschachova testu. Ostatní metody jsou zmíněny ojedinelé. Je to Vídeňský maticový test (VMT), Amthauerův Test struktury inteligence - IST, The sixteen personality factor questionnaire - 16PF, Říčanův Test intelektového potenciálu - TIP, Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test – MSCEIT, dále Krátký verbální inteligenční test – KVIT, Unesco test, Orientační zkouška, Kohsovy kostky a Rey-Osterriethova komplexní figura. Mimo jiné bylo v jednom případě uvedeno také pouze pozorování a rozhovor.

Test	Rok vydání	Rok standardizace v ČR	Doba administrace
Ravenův test ³	1938, revize 1956	nebyla	25 min
WAIS R ⁴	1981	1983	60 – 90 min
WAIS III ⁵	1997	2010	60 – 90 min

Tab. 3 - Porovnání nejčastěji uváděných inteligenčních testů

³ Svoboda M. a kol.: Psychodiagnostika dospělých. Praha: Portál, 2013

⁴ Svoboda M. a kol.: Psychodiagnostika dospělých. Praha: Portál, 2013

⁵ Havlůj V. a kol.: WAIS-III – Wechslerova inteligenční škála pro dospělé. Praha: Hogrefe-Testcentrum, 2010

V tomto bodě se jen krátce zastavíme ještě nad otázkou, zda je vůbec nutné zjišťovat inteligenci pedagogických pracovníků, kteří žádají o posouzení psychické způsobilosti. Domníváme se, že pokud chce někdo pracovat jako pedagogický pracovník, musí splňovat určité kvalifikační předpoklady, které již stanovují nároky na kognitivní úroveň. Navíc stejně jako u ostatních testů není ani zde stanovený limit, jaký kognitivní deficit je hranicí pro to, aby člověk nebyl uznán jako psychicky způsobilý.

Pozornost

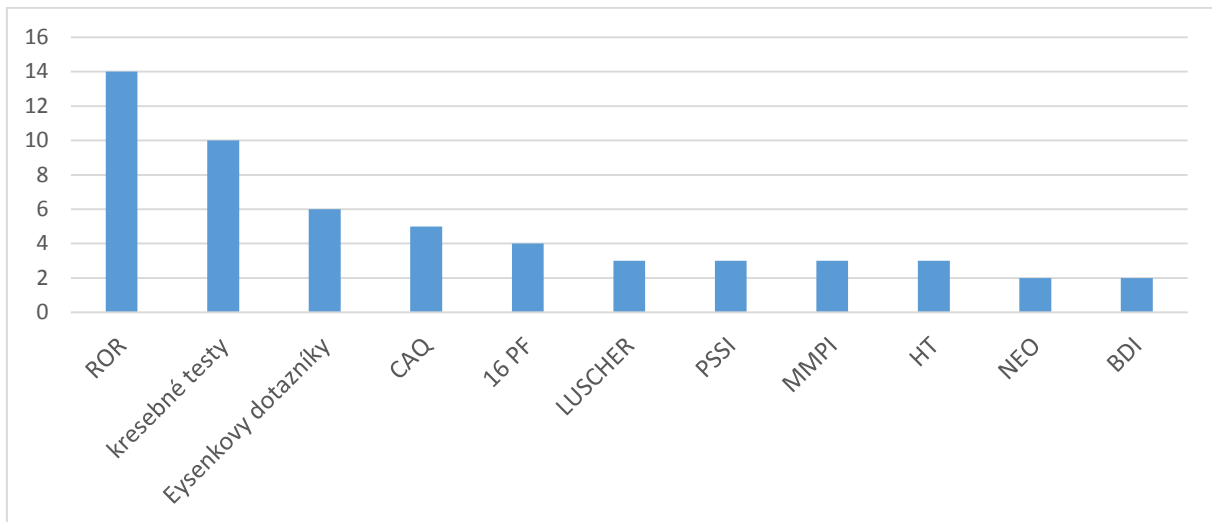
Nejčastěji zmiňovanou metodou při sledování oblasti pozornosti byly různé testy pozornosti a testy sledující rychlost rozhodování, jako jsou např. Test pozornosti d2 (6), číselný čtverec a obdélník (5), test koncentrace pozornosti (3) nebo Test koncentrace pozornosti - CompACT (1), dále Disjunktivní reakční čas a test Rozhodování v časovém stresu. Mezi další používanými metodami byly i testy vizuální nebo auditivní paměti.

Ačkoli pozornost má být podle výše zmiňované vyhlášky sledována standardizovanou metodou, někteří respondenti neuvedli žádný test (5) a někteří uvedli jen pozorování (2), případně sledování dané oblasti jenom tehdy, je-li třeba (1).

Struktura a dynamika osobnosti

Z 18 respondentů, kteří uváděli konkrétní metody sledování struktury a dynamiky osobnosti při vyšetření psychické způsobilosti pedagogického pracovníka, téměř všichni uváděli více užívaných metod (pouze 1 respondent uvedl jen jednu metodu). Z obrázku č. 9 je zřejmé, že více než polovina respondentů (14) uvedla, že ke sledování struktury a dynamiky osobnosti využívají Rorschachův test (ROR). Dále jsou poměrně často využívané kresebné techniky (10) jako je např. Figure drawing test – FDT, a jiné kresby postavy, případně kresba stromu nebo Waerteggův kresebný test. Vedle kresebných metod jsou zmiňované další projektivní metody: Luscherův test (3), Test ruky – HT (3), nedokončené věty (2). Často udávanou metodou jsou různé (zpravidla osobnostní) dotazníky, např. Clinical Analysis Questionnaire – CAQ (5), 16 PF (4), Persönlichkeits Stil und Störungs Inventar – PSSI (3), Minnesota multiphasic personality inventory – MMPI (3), Eysenkovy osobnostní dotazníky – EOD (3), EPQ (2), EPI (1), dále NEO personality inventory - NEO-PI-R, NEO pětifaktorový osobnostní inventář - NEO BIG 5 (2) či Beck depression inventory - BDI (2) atp.

Již jen ojediněle byly zmiňovány metody jako je dotazník strategie zvládání stresu - Stressverarbeitungsfragebogen - SVF 78, sledující mimo jiné copingové strategie, Thematic apperception test – TAT, Kratochvílův BOD(h) – Brněnský osobnostní dotazník horizontální, Zulligerův test, Knoblochův dotazník N5, neurotický inventář N70, dotazník SPARO, existenciální škála – ESK, osobnostní dotazník KUD, Learyho dotazník interpersonální diagnózy - ICL, Buss-durkee hostility inventory - BDHI. Mezi uvedenými metodami byl ale také např. rozhovor, životopis nebo využití grafologie. V rámci sledování struktury a dynamiky osobnosti někteří respondenti zmiňují také zaměření na otázku sexuality – např. dotazníky IVP – inventář vzrušivých podnětů, SFM/Ž či PAM/Ž (3).

Obrázek 9 – Nejčastěji používané metody posuzování struktury osobnosti

Uvedené metody k postihnutí struktury a dynamiky osobnosti jsou velmi rozmanité, liší se mezi sebou svou náročností a dobou administrace, svým zaměřením a také možností porovnávání s normou.

Hodnotová a zájmová orientace

Hodnotovou a zájmovou orientaci psychologové zjišťují naprostou většinou rozhovorem, uvádí ho 11 z 18, kteří v dané oblasti uvedli techniky nebo metody (3 na otázku neodpověděli). Někteří uvádí pouze rozhovor (8), jiní jmenují i další metody. Více než 1 metodu zjišťování hodnotové a zájmové orientace žadatelů uvádí respondenti v 6 případech. Mezi dalšími uvedenými metodami byl např. Kratochvílův BOD(h)–Brněnský osobnostní dotazník horizontální (2), projektivní dotazníky (2), dále již ojediněle Minnesota multiphasic personality inventory - MMPI, Dotazník na zjišťování hodnotových orientací, postojů k hodnotám a motivace výkonu - HO-PO-MO, Dotazník hodnotové orientace - HODOR, Dotazník žebříčku hodnot, životopis, nedokončené věty, existenciální škála – ESK nebo Test hodnot.

Postoje k výkonu profese a motivace

Postoje k výkonu profese a motivaci psychologové nejčastěji zjišťují rozhovorem (14), někteří oblast interpretují z osobnostních dotazníků (např. MMPI) a projektivních technik (zmněny byly např. nedokončené věty). Dále byly ojediněle uvedeny zdroje jako životopis či vlastní dotazník. 12 respondentů uvedlo pouze jednu metodu, z toho 9 krát šlo o rozhovor. 4 respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Další oblasti

Na otázku, která zjišťuje, zda a jak psychologové při posuzování psychické způsobilosti sledují nějakou další oblast, odpovědělo 13 respondentů, většinou se ale odpovědi týkaly již jen sledovaných oblastí, konkrétní metody byly uvedeny ojediněle. Nejčastěji psychologové

sledují dále oblast sexuality (6), uvádí Mellanovy dotazníky, sledují *sexuální rizika, poruchy sexuální preference – sexuální deviace, sexuologické dotazníky (zaměřené na orientaci, aktivitu, funkci)*, IVP - inventář vzrušivých podnětů, *dotazníky na sexuální život*. Objevuje se také sledování oblasti mezilidských vztahů (3), a to např. skrze test Fundamental Interpersonal Relations Orientation Behavior – FIRO–b či Learyho Interpersonální dotazník. Někteří respondenti sledují postoj k abusu (3), a to bez blíže specifikovaných metod. Objevuje se také téma odolnosti vůči stresu, případně sledování klinických rysů osobnosti a eventuální patologie (3) – uvedenou metodou v této oblasti je např. dotazník BDI - Beckův dotazník depresivity, dále pak Dotazník aktuální úzkosti a úzkostnosti STAI - State-Trait Anxiety Inventory či Zungův sebesposuzující dotazník úzkostnosti Self-rating anxiety scale - SAS. Někteří se zabývají při vyšetření také dosavadními pracovními zkušenostmi, životní spokojeností, schopností reakce na změnu nebo rodinným zázemím žadatele. Ojedinele jsou zmíněny metody, které jiní respondenti zařazují již v průběhu sledovaných oblastí (např. nedokončené věty, kresby, Rorschachův test).

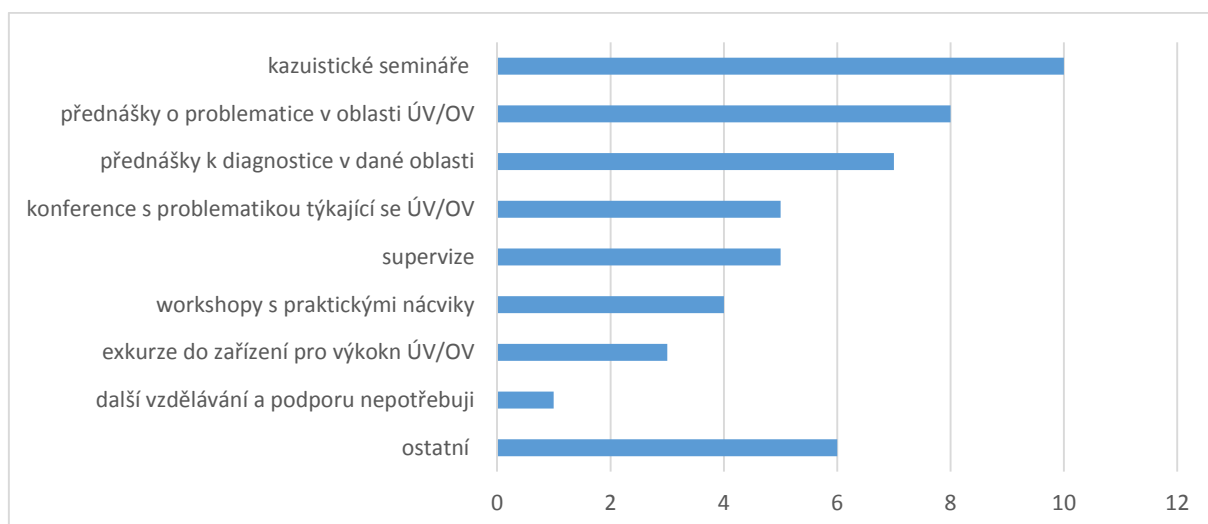
Celkově z odpovědí uvedených psychology v dotaznících vyplývá, že užívání jednotlivých psychologických metod při vyšetření psychické způsobilosti pedagogického pracovníka není sjednocené. Akreditovaní psychologové sledují při vyšetření shodné oblasti, ale mnoha různými testy a metodami. Při vyšetření inteligence 18 psychologů uvádí celkem více než 20 metod, u osobnostních charakteristik až 30 metod. Vyhláška stanovuje oblasti, ve kterých by měly být užity při vyšetření standardizované testy, nicméně pojem standardizace nijak dále neupravuje, není tedy zřejmé, jaká kritéria by testy přesně v oblasti standardizace měly naplňovat. Reflektujeme-li standardizovanou metodu jako tu, u které bylo vytvoření norem na české populaci v uplynulých 15 letech, zdaleka tato podmínka užívání standardizovaných metod nebývá vždy splněna.

Podpora psychologů

Většina respondentů (17) uvedla, že zpravidla využívá supervizní práci, pouze 4 z nich supervizi vůbec nevyužívá. Většina využívá konzultace s pracovníky zařízení (9), intervizi nebo supervizi na pracovišti, ovšem v oblasti zdravotnictví (11), případně individuální supervizi (8). 2 psychologové uvedli, že využívají intervizi na pracovišti v oblasti školství.

Většina respondentů (20) by uvítala další vzdělávání a podporu, pouze 1 respondent nikoli. Z nabízených možností (viz obr. 10) by psychologové nejvíce uvítali kazuistické semináře (10) nebo přednášky o problematice v oblasti ústavní a ochranné výchovy ve školství (8).

Obrázek 1 – Formy podpory, které by psychologové uvítali

Podněty pro přípravu psychologů žádajících o akreditaci

Psychologové měli v rámci dotazníku prostor reflektovat to, co vnímají v přípravě žadatelů o akreditaci k posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV a SVP z pohledu praxe jako důležité. Respondenti uvádějí jako základ zkušenosti z praxe a možnost jejich sdílení, a to jak ve smyslu znalosti prostředí zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (včetně např. vlastní návštěvy takového zařízení, stáže), tak také zkušenosti související s psychodiagnostickými postupy, jejich interpretací a klinickou praxí. Opakovaně se objevuje téma supervizních setkání, stejně jako v předchozí uvedené části. Jako významnou oblast vnímají psychologové také informovanost o právním povědomí v oblasti posuzování psychické způsobilosti a možnost obrátit se na konkrétní zodpovědnou osobu reagující na případné dotazy.

Část odpovědí tvořila spíše přání psychologů, která by jim praxi ulehčila, ale která jsou zároveň nerealizovatelná. Jde např. o zřízení *databáze osob duševně nemocných, sexuálně deviantních a psychopatů*, případně *nevhodných osob pro pedagogickou práci* v daných zařízeních nebo o *zpětnou vazbu od ředitelů zařízení* (např. po roce působení pedagoga v praxi).

Shrnutí

Pedagogičtí pracovníci pracující v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy nebo v zařízeních preventivně výchovné péče musí jako jediní pracovníci ve školství projít psychologickým vyšetřením, které uzná pracovníka psychicky způsobilým. Takové vyšetření může realizovat pouze akreditovaný psycholog, který k tomu, aby akreditaci získal, musel splňovat předepsaná kritéria a absolvovat školení se závěrečnou zkouškou. Tato školení byla realizována v roce 2006 a 2008. Školení nabízená v dalších letech nebyla realizována z důvodu nedostatečné obsazenosti kurzu. Ačkoli v praxi je psychická způsobilost u pedagogických pracovníků stále vyžadována a sledována, proces posuzování psychické způsobilosti jako takový od dob svého počátku není reflektován a revidován. Proto jsme se rozhodli před připravovaným obnoveným školením zmapovat proces udělování psychické způsobilosti z pohledu těch, kteří vyšetření realizují.

Oslovili jsme všech 39 klinických psychologů s akreditací k udělování psychické způsobilosti pedagogickým pracovníkům a požádali je o vyplnění anonymního on-line dotazníku, ve kterém jsme sledovali aktuální praxi užívaných metod, otázky, které psychologové v souvislosti s tímto tématem řeší, případně potíže, na které narážejí. Odpovědi jsme dostali od 21 psychologů.

Z uvedeného dotazování vyplynulo, že dlouhodobě není nikde realizována evaluace posuzování psychické způsobilosti (s touto informací jsme se setkávali zejména při oslovování psychologů s žádostí o spolupráci). Psychologové získali akreditaci někteří před 9 jiní před 7 lety a od té doby neprošel proces žádnou zpětnou vazbou, revizí ani aktualizací. V průběhu tohoto období také nebyla akreditovaným psychologům v této oblasti poskytnuta žádná reflexe na jejich práci týkající se posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků.

Jedním z významných výsledků tohoto šetření je, že z odpovědí psychologů vyplývá, že se potýkají s nedostatečným a také nesdíleným ukotvením hranic samotného pojmu psychická způsobilost, resp. jeho významu a jeho ukazatelích při psychologickém vyšetření. Není tedy jednoznačně stanovena hranice toho, kdy člověk má být uznán psychicky způsobilým a kdy nikoli. Uvedené odpovědi nasvědčují tomu, že pojetí psychické způsobilosti se u jednotlivých akreditovaných psychologů velmi odlišuje. Někteří chápou psychickou způsobilost jako širokou normu, na jejíž spodní hranici je i symptomatika charakteristická pro psychickou poruchu či onemocnění, jiní psychickou způsobilost při výskytu pouze některých specifických příznaků psychopatologie nebo výskytu určitých osobnostních rysů již nepřiznávají.

Jako další významné zjištění považujeme to, že se velmi liší kvalita samotného procesu psychologického vyšetření a užívané metody. Někteří psychologové používají standardizované metody při sledování oblastí, kde je podle vyhlášky č. 60/2006 Sb. potřeba standardizované metody užít, jiní se i v takových oblastech spokojí např. s rozhovorem. Odlišnost ve využívání psychologických testů a metod v jednotlivých sledovaných oblastech můžeme sledovat také na míře variability, např. v oblasti sledování osobnosti respondenta uvedli psychologové přibližně 30 využívaných metod, v oblasti intelektu šlo přibližně o 20 zmíněných metod. Na základě toho jsme přesvědčeni, že jednotlivá vyšetření psychické způsobilosti se velmi liší a proces je nejednotný. V rámci zamyšlení se nad kvalitou vyšetření si ale klademe také otázku týkající se užití standardizované metody v případě, kdy není jasně stanoveno na jaké populaci

nebo v jakém období měla být standardizace realizována. Jako standardizovaná metoda by pak mohl být v praxi užít i test, který byl standardizován např. v Americe, a to v polovině minulého století. Jasně vymezení pojmu standardizovaná metoda v oblasti posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků schází, přesto vnímáme toto téma jako bod, který s kvalitou psychického vyšetření může významně souviset.

Vedle obsahové stránky psychologického vyšetření se mezi jednotlivými respondenty lišily také formální aspekty. Délka trvání posouzení psychologické způsobilosti by měla podle zmiňované vyhlášky být minimálně 4 a maximálně 6 hodin. Psychologové se v délce trvání vyšetření také velmi lišili, rozsah byl od 4 do více než 8 hodin. Odlišná je také cena, kterou žadatel za vyšetření zaplatí.

Celkově odpovědi psychologů vypovídají o tom, že jednotlivá posouzení psychické způsobilosti se velmi liší, a to jak v oblasti užívání metod, tak také v organizačních bodech týkajících se vyšetření. To vnímáme jako možný důsledek chybějícího jednotného pojetí psychické způsobilosti, metodického vedení, podpory, evaluace či kontroly v této oblasti.

Velmi oceňujeme, že více než polovina oslovených psychologů věnovala čas vyplnění dotazníku a sdílení zkušeností a názorů. Opakovaně zaznívalo, že tato specifická skupina nemá možnost vzájemného setkávání a případné revize, zpětné vazby procesu, možnost konzultací postupu nebo supervize vymezené tomuto tématu.

Doporučení

Na základě výše uvedeného mapování praxe posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče navrhuje několik dílčích doporučení.

Již při vyhledávání seznamu a kontaktů akreditovaných psychologů poskytujících posuzování psychické způsobilosti v dané oblasti jsme narazili na komplikace. Zveřejňovaný seznam obsahoval i jména lidí, kteří psychickou způsobilost aktuálně neposuzují, a kontakty musely být vyhledávány ke každému jménu samostatně. Doporučujeme proto **aktualizovat databázi** pravidelně, a to **společně s kontakty**, na kterých je možné psychology zastihnout. V současné době jsou jména uvedeny s adresami. Vhodnější se nám jeví uvádět e-mailové adresy nebo telefonní čísla.

Vzhledem k tomu, že od prvních školení zůstává proces bez evaluace, jakýchkoli zpětných vazeb a případných revizí, doporučujeme zaměřit se na tuto oblast. Naše doporučení by směřovalo **k vytvoření evaluačního systému, sběru zpětných vazeb**, a to jak od psychologů realizujících posouzení psychické způsobilosti, tak od ředitelů zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Na základě evaluací a zpětných vazeb bychom následně doporučili **navržení revize procesu**.

Doporučujeme **sestavení pracovní skupiny**, která by se na návržení revizí v procesu posuzování psychické způsobilosti podílela, a to na dvou rovinách. V první řadě by vycházela z výše uvedených reflexí a závěrů evaluací **na samotný proces a jeho formální kroky**, paralelně případně následně by se setkávání pracovní skupiny mohlo zaměřit na vytvoření nebo **aktualizaci testové baterie**, která by byla jednotná, a zahrnovala sadu aktuálních psychodiagnostických metod.

Z dotazníkového šetření vyznělo, že kliničtí psychologové s akreditací pro posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků nemají možnost vzájemného setkávání, konzultací postupu nebo supervizí věnované této specifické problematice. Doporučujeme proto také naplánování dalšího vzdělávání ve formě **společných setkání, kazuistických seminářů, případně supervizí** nad danou problematikou. Z těchto setkání by mohly vzejít podněty, které by dále byly přínosné pro pracovní skupinu, evaluační proces nebo revize procesu.

Příloha:

Dotazník pro klinické psychology zjišťující psychickou způsobilost pedagogických pracovníků

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

dovolujeme si Vás požádat o spolupráci při vyplnění následujícího dotazníku, který se týká posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ústavní či ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (dále ÚV/OV). Vaše podněty jsou pro nás velice cenné a využijeme je v připravovaném školení klinických psychologů žádajících o akreditaci pro zjišťování psychické způsobilosti pro pedagogické pracovníky v těchto zařízeních. Vaše odpovědi jsou anonymní.

Kdy jste získal/a akreditaci k posouzení psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV?

- 2006
- 2008

V jakém kraji působíte?

Působíte-li ve více krajích, zaškrtněte, prosím, všechny.

- Praha
- Středočeský
- Jihomoravský
- Zlínský
- Olomoucký
- Moravskoslezský
- Pardubický
- Královéhradecký
- Vysočina
- Liberecký
- Ústecký
- Plzeňský
- Karlovarský
- Jihočeský

V jakých letech jste vykonával/a posuzování psychické způsobilosti?

Zaškrtněte všechny roky, ve kterých jste posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků vykonával/a.

- 2006
- 2007
- 2008

- 2009
- 2010
- 2011
- 2012
- 2013
- 2014

Posuzujete aktuálně psychickou způsobilost pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV?

- ano
- ne

Pokud ne:

Z jakého důvodu jste přestal/a posuzovat psychickou způsobilost pedagogických pracovníků?

- pracovní vytíženost
- nezájem ze strany klientely
- odchod do penze
- finančně nezajímavá činnost
- změna zaměstnání
- jiné .....

Jak byste popsal svou znalost problematiky náhradní výchovné péče?

(PP = pedagogický pracovník – učitel, vychovatel, asistent pedagoga, psycholog, speciální pedagog ...)

	V dané oblasti se dokonale vyznám	V dané oblasti se velmi dobře orientuji	V dané oblasti se docela dobře orientuji	V dané oblasti se orientuji málo	V dané oblasti se orientuji velmi málo	o dané oblasti nejsem vůbec informován/a
Potřeby dětí umístěných v ÚV/OV	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Obsahová náplň práce PP v zařízeních ÚV/OV	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Rozdíl v typech zařízení ÚV/OV	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pracovní prostředí PP	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Způsob práce v daných zařízeních	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Co podle Vás o člověku říká to, že je psychicky způsobilý vykonávat profesi pedagogického pracovníka v zařízeních pro výkon ÚV/OV?

Kolik pedagogických pracovníků z důvodu posouzení psychické způsobilosti pro práci v zařízeních pro výkon ÚV/OV jste celkem vyšetřil/a?

Bylo závěrem nějakého vyšetření nedoporučení pedagogické práce v zařízení pro výkon ÚV/OV?

- ano a šlo pouze o oficiální nedoporučení
- ano a šlo o oficiální i neoficiální (ústně sdělené) nedoporučení
- ano, ale šlo pouze o neoficiální (ústně sdělené) nedoporučení, oficiální již nebylo potřeba
- ne, všechny pedagogické pracovníky jsem doporučil/a

Pokud ano:

Nedoporučení pedagogické práce v zařízení pro výkon ÚV/OV

U kolika pracovníků jste práci v zařízení pro výkon ÚV/OV nedoporučil/a?

- méně než 5
- 5-10
- více než 10

Z jakých to bylo důvodů?

(Popište, prosím, důvody co nejvíce konkrétně).

S jakými obtížemi se v souvislosti s posuzováním psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV setkáváte?

Řešil/a jste někdy stížnost na Váš posudek?

- ano
 ne

Pokud ano:

Kolik stížností na Váš posudek týkající se posouzení psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV jste řešil/a?

- méně než 5
 5-10
 více než 10

Jakým způsobem byly stížnosti řešeny?

Jaký byl postup, kdo se na řešení stížnosti podílel a jak?

Kolik času Vám vyšetření psychické způsobilosti pedagogických pracovníků zabere?

Označte prosím počet hodin na jedno vyšetření.

Méně než 2 hodiny	2 hodiny	3 hodiny	4 hodiny	5 hodin	6 hodin	7 hodin	8 hodin a více
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kolik pedagogických pracovníků posuzujete při jednom vyšetření?

Vyberte jednu z nabízených možností.

- Vyšetření probíhá vždy individuálně.
 Vyšetření probíhá většinou individuálně, výjimečně část vyšetření absolvují 2 a více pedagogických pracovníků společně.
 Vyšetření probíhá většinou tak, že ho absolvují 2 a více pedagogických pracovníků společně, výjimečně individuálně.
 Vyšetření probíhá vždy tak, že posuzují 2 a více pedagogických pracovníků společně.

Vypište, jaké metody a techniky při vyšetření psychické způsobilosti využíváte (vypište prosím, jakým způsobem oblast hodnotíte).

- intelekt

- anamnestické údaje

- pozornost

- struktura a dynamika osobnosti

- hodnotová a zájmová orientace

- postoje k výkonu profese a motivace

Sledujete ještě další oblasti?

Pokud ano, napište které a jak

Kdo by se podle Vás určitě neměl stát pedagogickým pracovníkem v zařízeních pro ÚV/OV a jakým postupem, metodou, technikou k tomuto závěru ve vyšetření dojdete?

Kolik za posouzení psychické způsobilosti u Vás žadatel zaplatí?

méně než 2000,- 2000,- až 2999,- 3000,- až 3999,- 4000,- až 4999,- 5000,- a více

---

Jaký typ supervizní práce k posouzení psychické způsobilosti pedagogických pracovníků využíváte?

Zaškrtněte všechny Vámi využívané typy supervizní práce.

individuální supervizi

skupinovou supervizi ve školství

skupinovou supervizi ve zdravotnictví

intervizi na pracovišti - oblast školství

intervizi na pracovišti - oblast zdravotnictví

konzultace s pracovníky zařízení pro výkon ÚV/OV (např. s ředitelem)

supervizi nevyžívám

Co z praxe vnímáte pro přípravu na posuzování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV jako důležité?

Co by nemělo při nově plánovaném školení chybět; co Vám při školení chybělo nebo se dále v praxi ukázalo jako více potřebné, případně co považujete ve školení za nadbytečné?

Uvítali byste další vzdělávání a podporu v oblasti zjišťování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV a preventivně výchovné péče?

Zaškrtněte všechny možnosti, které byste uvítal/a:

- přednášky k diagnostice v dané oblasti
- kazuistické semináře
- supervize
- workshopy s praktickými nácviky
- přednášky o problematice v oblasti ústavní a ochranné výchovy ve školství
- exkurze do zařízení
- konference s problematikou týkající se zařízení pro výkon ÚV/OV
- další vzdělávání a podporu nepotřebuji
- jiné .....